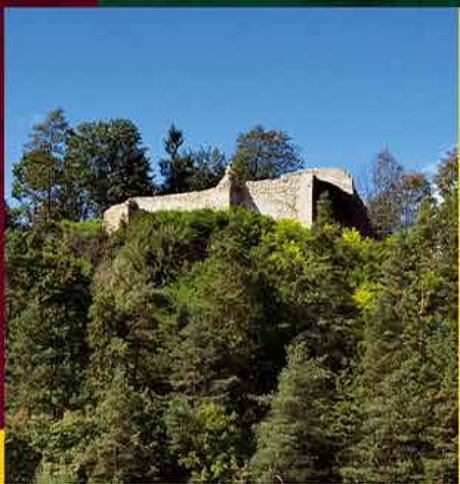

ZAMKI NA HISTORYCZNYM SZLAKU HANDLOWYM POGRANICZA POLSKO-SŁOWACKIEGO HRADY NA HISTORICKEJ OBCHODNEJ CESTE V POLSKO-SLOVENSKOM POHRANIČÍ CASTLES ALONG THE HISTORICAL POLISH-SLOVAKIAN FRONTIER TRADING ROUTE

Muszyna

Rytró

Plaveč

Kamenica

LEGENDA • VYSVETLIVKY • LEGEND

skala • mierka • scale 1:150 000

1 cm – 1,5 km

- granica państwa
štátna hranica
international boundaries
- granica parku narodowego albo krajobrazowego;
większy i mniejszy obszar przyrodniczo chroniony
hranica Národného parku, hranica chránenej krajinej oblasti; hranica rezervácia
national or landscape park boundaries;
bigger and smaller areas of nature protection
- kolej; stacje kolejowe; tunel
železnica; železničné stanice; tunel
railways; railway stations; tunnels
- drogi główne; drogi drugorzędne; drogi inne;
drogi gruntowe; ścieżki
hlavné cesty; druhořádne cesty; iné cesty;
hradské cesty; chodník
main roads; secondary roads;
other roads; unsurfaced roads
- Szlak zamków pogranicza polsko-słowackiego
Cesta hradov pohraničia polsko-slovenského
The rout of castles of the polish-slovakian frontier
- szczyty; przełęcze; lasy; zabudowa
vrcholy; priesmyky; lesy; budovy
mountain peaks; passes; forests; buildings
- rzeki; mosty drogowe; mosty; potoki; wodospady
rieki; cestné mosty; mosty; potoky; vodopády
rivers; road bridges; bridges; streams; waterfalls
- grody; zamki; ruiny zamku
hrady; zámky; zrúcaniny
castles, small castles; ruins of medieval cities
- krzyże; kapliczki
kříž; kaplnka
crosses; wayside shrines
- przystanki autobusowe; parkingi
zastávka; parkoviská
bus stops; parking lots
- stacje benzynowe; wieże radiowo-telewizyjne;
éerpacia stanica; rozhlasovo - televízne veže
gas stations; radio and TV transmitter towers

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz z budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu „Tatry” w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczypospolita Polska - Republika Słowacka 2007-2013

Tekst: Barbara Chudzińska

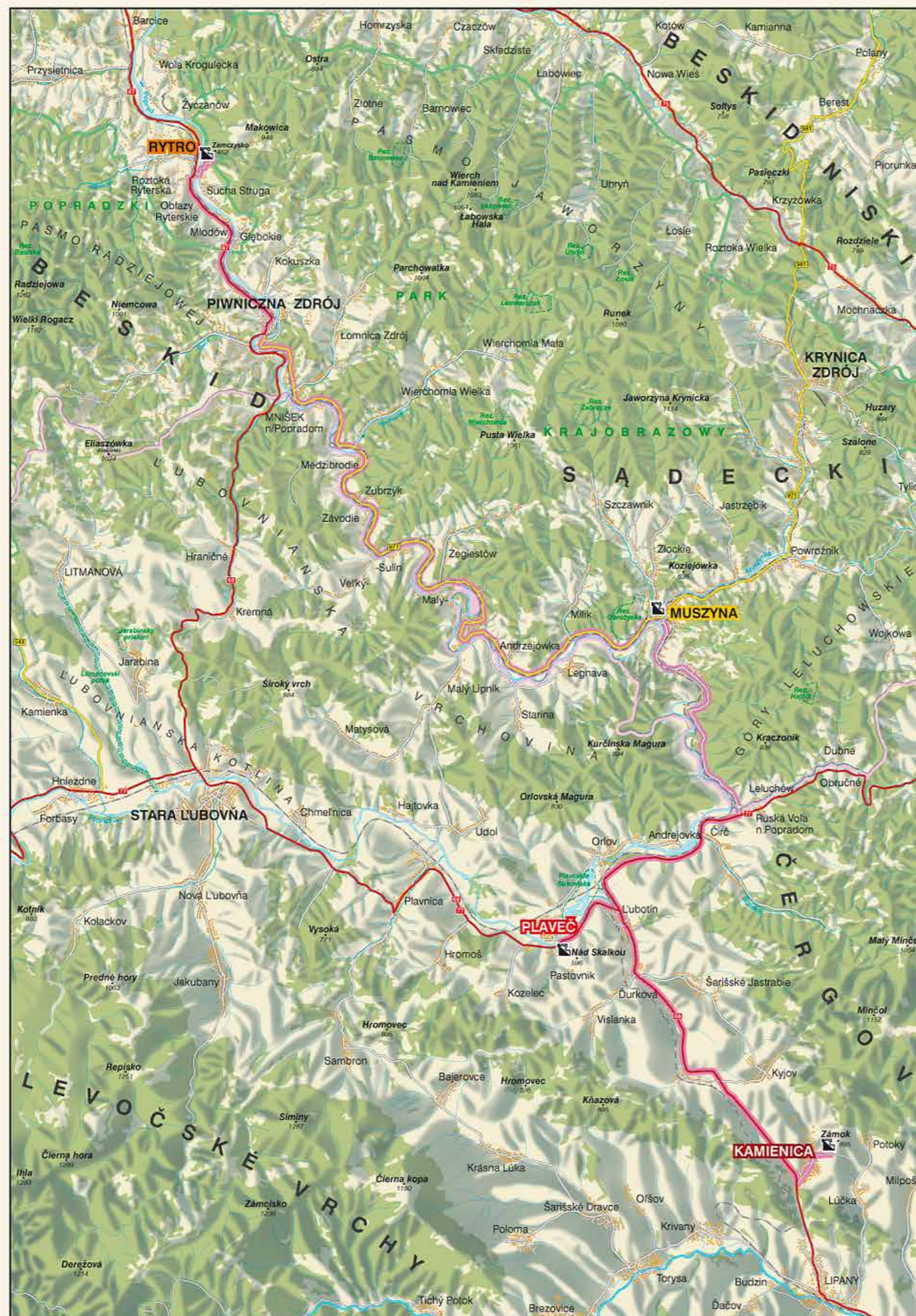
Tłumaczenia: TO! Dobra Intelktualne – język słowacki, Piotr Godlewski, TO! Dobra Intelktualne – język angielski

Zdjęcia: Tadeusz Ogórek, T. Ogórek, M. Poznański, P. Roth, Sz. Seweryn, B. Chudzińska

Opracowanie graficzne i skład komputerowy: Agencja Wydawnicza WiT s.c.

ISBN 978-83-930969-2-3

Copyright © Miasto i Gmina Uzdrowskowa Muszyna 2010
Egzemplarz bezpłatny

W wydawnictwie, które oddajemy do rąk Państwa, znajdują Państwo informacje na temat historii, architektury, stanu zachowania i badań archeologicznych tytułowych zamków. Może ono również posłużyć jako przewodnik tym, którzy zechcą owe warownie obejrzeć wędrując nowo wytyczonym szlakiem z Muszyny do Rytra, Plawca (Plaveč) czy Kamenicy. Szlak ten ma oryginalną formę. W podróż będzie można wyruszyć z dowolnego obiektu i poruszać się wybraną przez siebie trasą, np. wzdłuż jednej z odnóg średniowiecznego szlaku handlowego prowadzącego z Polski na Węgry, którą biskupi krakowscy, a zarazem właściciele Muszyny, sprowadzali węgierskie wina do swoich piwnic.

Niniejsza publikacja oraz nowa trasa turystyczna są owocem transgranicznego projektu „Spotkajmy się na zamku w Muszynie – historia i współczesność”. Był on realizowany przez gminę Muszyna przy współudziale słowackiej Kamenicy. Jego celem była przede wszystkim popularyzacja wiedzy o średniowiecznych warowniach, które znajdują się nie tylko na terenie obu gmin, ale też w ich sąsiedztwie, także po drugiej stronie granicy. Odwołując się do idei transgraniczności, projekt służył poznaniu dziedzictwa własnego i sąsiadów, które często jest naszym wspólnym dziedzictwem, bo granice przecież nie tylko dzieliły. Przekraczały je nie tylko wrogie armie, ale i kupcy czy ludzie, którzy z różnych przyczyn szukali szczęścia po drugiej stronie, przenosząc ze sobą nowe idee, doświadczenia czy styl życia. W ten sposób tworzył się specyficzny świat pogranicznych wspólnot, które często przypadkowo „ciąły” granice polityczne.

Polecamy gorąco odwiedzenie ruin tytułowych przygranicznych warowni, a tym z Państwa, którzy nie będą mogli wybrać się w trasę, polecamy albumowe wydawnictwo „Widziane z muszyńskiego zamku...”, które, mamy nadzieję, wprowadzi Was w świat zamków – świat ich historii i teraźniejszości.

V publikácii, ktorú Vám predkladáme, nájdete informácie o dejinách, architektúre, stave zachovalosti a archeologickom výskume hradov, spomenutých v názve. Môže tiež slúžiť ako sprievodca pre tých, ktorí si budú chcieť prezrieť tieto pevnosti pri putovaní po novo vytyčenom turistickom chodníku z Muszyny do Rytra, Plavča (Plaveč) či Kamenice. Tento turistický chodník má originálnu podobu. Na cestu sa bude možné vydať z ľubovoľného objektu a pokračovať zvolenou trasou, napr. pozdĺž jednej z odbočiek stredovekej obchodnej cesty, ktorá viedla z Poľska do Uhorska a po ktorej dovážali krakovskí biskupi (a zároveň majitelia Muszyny) uhorské vína do svojich piwníc.

Táto publikácia a nová turistická trasa sú plodom sezhranického projektu „Stretnime sa na hrade v Muszynie – dejiny a súčasnosť”. Realizovala ho obec Muszyna za účasti slovenskej Kamenice. Jeho prvoradým cieľom bola popularizácia poznatkov o stredovekých pevnostiach, ktoré sa nachádzajú nielen na území oboch obcí, ale aj v ich susedstve, taktiež na opačnej strane hraníc. Odvolávajú sa na myšlienku o prekračovaní hraníc, projekt slúžil spoznávaníu dedičstva vlastného aj susedov, ktoré je často našim spoločným dedičstvom, pretože hranice nielen rozdeľovali. Prekračovali ich nielen nepriateľské armády, ale aj obchodníci či ľudia, ktorí z rôznych dôvodov hľadali šťastie na ich opačnej strane, prinášajúc so sebou nové myšlienky, skúsenosti či životný štýl. Takto sa vytvoril špecifický svet pohraničných spoločenskí, ktoré často náhodou „pretínali” politické hranice.

Vrelo Vám odporúčame návštevu zrúcanín pohraničných pevností, ktoré sa spomínajú v názve a tým z Vás, ktorí sa nebudú môcť vydať na cestu, odporúčame obrazovú publikáciu „Z pohľadu hradu Muszyna...”, ktorá Vás, ako dúfame, uvedie do sveta hradov – do sveta ich dejín a súčasnosti.

The publication which we are happy to present you with contains information on the history, architecture, condition, and archaeological research of the castles listed in the title. It can be used also as a guide for those wishing to visit those strongholds following the newly set out route from Muszyna to Rytra, Plaveč, and Kamenica. The route is original in its form. The journey can be embarked on from any point and the route can be followed along an itinerary chosen to your own liking, for example, along one of the branches of the medieval trading route leading from Poland to Hungary used by the Bishops of Krakow, the owners of Muszyna, to import Hungarian wines later stored in their wine cellars.

The present publication as well as the new tourist trail come as the fruition of the trans-border project entitled 'Let's meet at the Castle of Muszyna – the history and the present day' [Spotkajmy się na zamku w Muszynie – historia i współczesność]. The project was realised by the Comune of Muszyna with the participation of Slovakian Kamenica. Its main objective is to popularise the knowledge on the medieval fortresses to be found not only on the area of both the communes, but also in their vicinity, sometimes across the border. Referring to trans-border ideas, the project served the purpose of becoming familiar with our own heritage as well as that of our neighbours which, oftentimes, happens to be our common heritage since the borders did not only serve to divide. They were crossed over not by hostile armies only, but also by merchants or people who, for a variety of reasons, decided to look for their luck on the other side of the border bringing along new ideas, experience, or lifestyle. Thus, a peculiar world of frontier communities was created which, often quite accidentally, was "cut" by political borders.

We strongly recommend to visit the ruins of the frontier strongholds mentioned in the title while to those of the readers who for one reason or another shall not be able to embark on the journey, we recommend the publication entitled 'Seen from the Castle of Muszyna...' [Widziane z muszyńskiego zamku...] which we hope shall introduce you to the world of the castles – the world of their history and their present day.

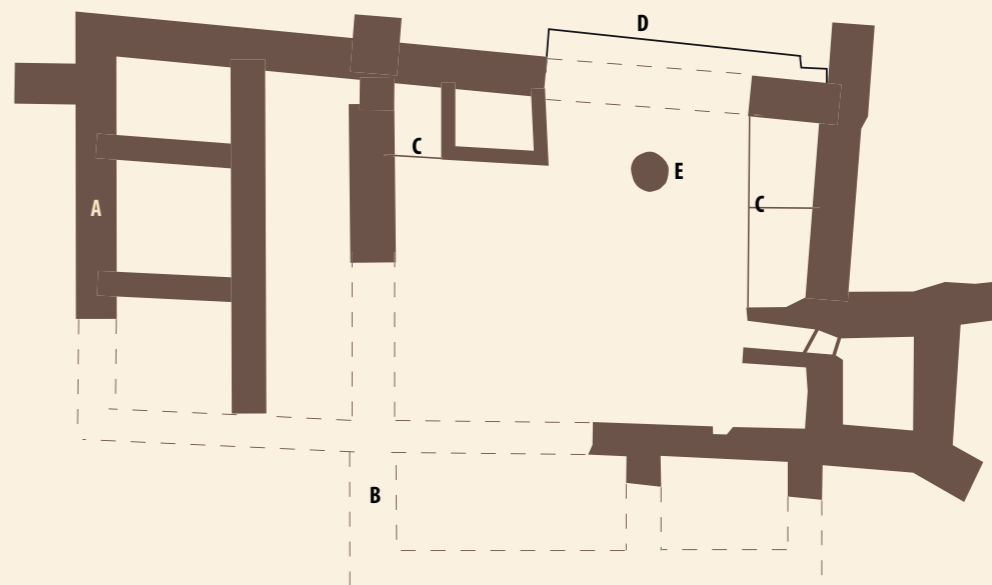
🇵🇱 ZAMEK W MUSZYNI

Zamek wznosi się na południowym krańcu Koziejówki, 60 m powyżej doliny Popradu i jego dopływów Szczawnika i Muszynki. Nim go zbudowano na Górze Zamkowej, może już w końcu XIII w., stał niewielki, drewniany gródek z wieżą mieszkalną pośrodku majdanu. Jego pozostałości jeszcze dzisiaj są widoczne przy jednej ze ścieżek wiodących do zamku. Obiekt ten zapewne zniszczono celowo, gdy postawiono zamek.

W wieku XIII Muszyna należała do rodu Połkoziów. Jeden z ich przedstawicieli, Wysz, już jako osoba duchowna zapisał swoje dobra wraz z Muszyną biskupowi krakowskiemu Pawłowi z Przemankowa. Wieloletni spór spadkobierców Wysza z hierarchą kościelnym zakończył się wyrokiem pozostawiającym Muszynę przy biskupie, co kancelaria księcia Leszka Czarnego potwierdziła dwoma dokumentami wydanymi w maju 1288. Jest to zarazem najstarsza wzmianka o Muszynie. Na początku XIV w. dobra muszyńskie przejął Władysław Łokietek. Konfiskata była odpowiedzią za związanie się biskupa Jana Muskaty z przeciwnikami władcy. Muszyna pozostawała w rękach królewskich zapewne aż do początku XV w., kiedy ponownie stała się dobrami kościelnymi.

Około połowy XIV w. Kazimierz Wielki lokował w Muszynie miasto i zapewne też zlecił budowę murowanej warowni. Niewiele wiemy o tym okresie w dziejach zamku i pewnie nasza wiedza pozostanie na ten temat nikła, bowiem gotycki zamek niemal zupełnie został zniszczony w czasie najazdu węgierskiego w roku 1474 oraz podczas późniejszej renesansowej przebudowy.

Prawdopodobnie najpierw wzniesiono kilkupiętrową wieżę wzmocnioną w narożach potężnymi przyporami, której pozostałości możemy jeszcze dzisiaj oglądać oraz zaczęto stawiać mury obronne, opasujące niemal całą powierzchnię południowego krańca Koziejówki. Wytyczono je na planie trapezu o wysokości około 60 m i maksymalnej szerokości około 30. Prawdopodobnie to ambitne założenie nie zostało początkowo zrealizowane w całości. Mniej więcej w połowie długości zaplanowanych murów obronnych wystawiono potężny mur zewnętrzny zamykający zamek od zachodu zaś fundamenty poza nim przykryto ziemią.

🇵🇱 Hipotetyczny plan zamku wykreślony na podstawie dotychczasowych badań archeologicznych. A – mury widoczne obecnie na powierzchni, B – prawdopodobny przebieg murów, C – ściana drewniana, D – zasięg wału (stan badań 2009), E – studnia
 🇸🇰 Pravdepodobný pôdorys hradu nakreslený na základe doterajších archeologických výskumov. A – múry viditeľné na povrchu v súčasnosti, B – pravdepodobný priebeh hradieb, C – drevená stena, D – dosah valu (stav výskumu z roku 2009), E – studňa
 🇬🇧 A hypothetical plan of the castle drafted on the basis of the archaeological research conducted heretofore. A – the walls presently visible on the surface, B – a probable course of the walls, C – a timber wall, D – the range of the ramparts (research status as in 2009), E – the well

🇵🇱 Zamek w Muszynie 🇸🇰 Hrad v Muszynie 🇬🇧 The castle in Muszyna

Od reszty góry zamek oddzielała sucha fosa powstała przez pogłębienie naturalnego obniżenia. Do wnętrza wiódł drewniany most, którego ostatni odcinek był zapewne zwodzony. Niestety do tej pory nie udało się zlokalizować bramy. Mogła znajdować się w północnym, najgrubszym murze baszty. W wieku XV obiekt znajdował się w nie najlepszym stanie i wymagał poważnych napraw, o czym można przeczytać w liście starosty Jana z Wielopola z roku 1454 do rajców Bardiowa, w którym prosi rajców o dostarczenie piwa dla pracujących przy murach ludzi.

W roku 1474 zamek zniszczyli Węgrzy pod wodzą Tomasza Tarczay'a. Ślady tego ataku zachowały się w nawarstwieniach zalegających we wschodniej części zamku. Po zakończeniu działań wojennych zdecydowano się na odbudowę. W myśl postanowień umowy zawartej w Starej Spiskiej Wsi mieli ją sfinansować Węgrzy. Budowa ciągnęła się latami. Postawiono wówczas niemal od podstaw mury obronne, ryzalit przy murze południowym oraz budynek mieszkalny o trzech pomieszczeniach w przyziemiu dostawiony do muru zachodniego. Odbudowano dwutraktowy budynek przystawiony do muru wschodniego, w którym ściany działową i zewnętrzną zbudowano z drewna i oblepiono gliną. W jego wnętrzu odkryto pozostałości urządzeń grzewczych, pieców i palenisk, w tym duży piec kuchenny w drewnianej obudowie.

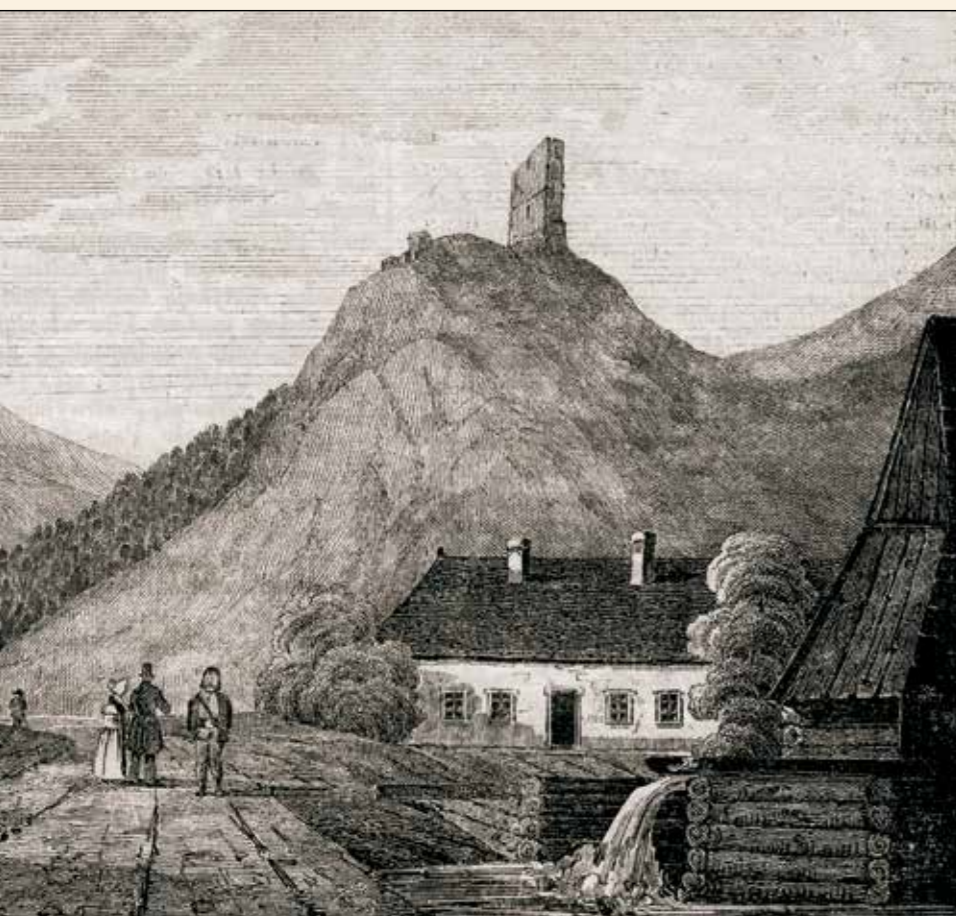
W roku 1508 prace zbliżyły się ku końcowi. Ówczesny władca biskupiego klucza sądeckiego i starosta muszyński, Mikołaj Lapiszpataky, o wykonanie obramień okien i drzwi poprosił kamieniarza z Bardiowa. Wykończenia miały być proste i mocne jak w warowni, jednocześnie wykonane zgodnie z nową modą, tzn. miały być w stylu renesansowym. Nieliczne znaleziska wydobywane w czasie badań wykopaliskowych pozwalają domyślać się, że zamek wykończono z przepychem. Wnętrza zdobiły dębniackie marmury oraz wspinające piece. Muszyńskie kafle bardzo przypominają wawelskie z warsztatu Bartosza, zduna z Kazimierza pod Krakowem, który pracował na zlecenie Zygmunta Starego. Przebudowę renesansową należy łączyć z osobą

Jana Konarskiego, biskupa krakowskiego w latach 1503-1525, którego herb Abdank znaleziono na fragmencie zachowanej tarczy herbowej, która być może zdobiła główne wejście do rezydencji.

W końcu XVI lub na początku XVII stulecia zamek spłonął. Po tym kataklizmie nie odbudowano już budynków mieszkalnych, a funkcję obiektu ograniczono do zadań strażniczych. U stóp Góry Zamkowej wybudowano zespół dworski z domem przeznaczonym dla biskupa, gdzie zamieszkali również starostowie. Około połowy XVII w. biskup Piotr Gembicki zalecał wykonanie na zamku niezbędnych napraw oraz utrzymywanie tam stale wart dwuosobowych, które w czasach zagrożenia miały być liczniejsze. Zamek przygotowywano jeszcze do obrony w czasie potopu szwedzkiego w roku 1655. Późniejsze źródła pisane już go nie wymieniają. Nie ma o nim wzmianek w inwentarzach siedemnasto- i osiemnastowiecznych wizytacji kościelnych. W chwili przejścia dóbr biskupich przez władze austriackie w roku 1781 zapewne znajdował się w stanie daleko posuniętej ruiny, skoro nie zaznaczono go na austriackiej mapie Miega (1772-1782). W wieku XIX malowniczo położone ruiny interesowały wielu miłośników rodzimych starożytności. Zamek wielokrotnie opisywano (Sz. Morawski, M. Maciszewski) i rysowano, choć często tylko przy okazji szkicowania zabudowy miasta (m.in.: B. Z. Stęczyński, N. Orda, J. Matejko). Jednak do prac tych należy podejść bardzo krytycznie.

Kilkakrotnie w ruiny muszyńskiego zamku wkraczali archeolodzy (1963, 1974-1975, 1992, 1996-1998, 2007-2010), przede wszystkim w celu odsłonięcia murów, niemal całkowicie znajdujących się pod ziemią. Dzisiaj dzięki nim na powierzchni widoczne są znaczne odcinki obwodu obronnego i częściowo zabudowa wnętrza. Ale wykopaliska nie ograniczają się tylko do odsłaniania murów. Wnikliwej analizie poddawana jest ziemia oraz znajdowane w niej zabytki. To głównie one są źródłem informacji o akcjach budowlanych, najazdach, pożarach i poziomie życia mieszkańców.

W trakcie prac archeologicznych pozyskano kilkanaście tysięcy ułamków kafli i naczyń ceramicznych, wśród których znalazła się bardzo dekoracyjna ceramika z Czech i Węgier.

🇵🇱 Pozostałości zamku na rycinie zamieszczonej w czasopiśmie Przyjaciół Ludu, 1837 rok / Rysunek zamku wykonany przez Zygmunta Bogusza Stęczyńskiego, ok. 1845 r.
🇸🇰 Pozostatky hradu na vyobrazení uverejnenom v časopise Przyjaciół Ludu, 1837 rok / Kresba hradu, ktoru vyhotovil Zigmunt Bogusz Stęczyński okolo roku 1845 🇬🇧 Castle ruins drawing publisher by magazine Przyjaciół Ludu, 1837 / Sketch of the castle by Zigmunt Bogusz Stęczyński, around 1845

🇵🇱 Góra Zamkowa z pozostałościami zamku narysunku Napoleona Ordy, ok. roku 1880 🇸🇰 Hradný vrch s pozostatkami hradu na kresbe od Napoleona Ordu, okolo roku 1880 🇬🇧 Góra Zamkowa with castle ruins, drawing by Napoleon Orda, around 1880

Wydobyto też kilka tysięcy przedmiotów metalowych. Godne wzmianki są zwłaszcza militaria: groty bełtów kusz, haki do naciągania cięciwy, dwa fragmenty luf hakownic, jednego z najstarszych typów broni palnej, kule kamienne i metalowe różnych kalibrów oraz krzemienne skałki do podpalania prochu. Często znajduje się również podkowy, wędzidla, fragmenty ostróg i strzemion. Do rzadkich znalezisk należą pochodzące z końca XV w. obrączka z napisem wykonanym gotycką minuskułą w języku niemieckim „hilf gott maria” (Wspomóż Boże, Maryjo) oraz okucie rzemienia zapięcia księgi z gotycką literą „S”. Cenne są też średniowieczne monety polskie i węgierskie, m.in. z czasów Władysława Warneńczyka, Władysława Pogrobowca, Marcina Korwina oraz Jana Olbrachta.

Prace na zamku trwają. Każdy nowy sezon przynosi kolejne, czasami zaskakujące, odkrycia i chociaż badania są w toku, już teraz można stwierdzić, że przynajmniej w fazie renesansowej zamek muszyński był obiektem nowoczesnym, urządzonym zgodnie z panującą modą i pozycją właścicieli – biskupów krakowskich.

HRAD V MUSZYNE

Hrad sa týči na južnom okraji vrchu Koziejówka, 60 m nad údolím Popradu a jeho prítokov Szczawníka a Muszynki.

Predtým, ako bol vybudovaný hrad na Hradnom vrchu (Góra Zamkowa), snáď už koncom 13. storočia, tu stál malý drevený hrádok s obytnou vežou v strede nádvorja. Jeho pozostatky môžeme vidieť dodnes pri jednej z cestičiek, ktoré vedú k zámku. Tento objekt bol zrejme zničený zámernou, keď bol vybudovaný hrad.

V 13. storočí patrila Muszyna rodu Półkozicovcov. Jeden z ich predstaviteľov, Wysz, už ako osobnosť duchovného života odkázal svoj majetok spolu s Muszynou krakovskému biskupovi Pawłowi z Przemankowa. Mnohoročný spor dedičov Wysza s cirkevným predstaveným sa zakončil rozsudkom, na základe ktorého bola Muszyna ponechaná biskupovi, čo potvrdila kancelária kniežata Leška Čierneho dvomi dokumentmi, vydanými v máji 1288. Je to teda súčasne najstaršia zmienka o Muszynie. Začiatkom 14. storočia prevzal

muszynský majetok Vladislav Lokietok. Konfiškácia predstavovala reakciu na skutočnosť, že sa biskup Jan Muskata pridal k odporcom vládcu. Muszyna ostala v kráľovských rukách až do začiatku 15. storočia, kedy sa stala opäť súčasťou cirkevného majetku.

Okolo polovice 14. storočia založil Kazimír III. Veľký v Muszynie mesto a zrejme prikázal tiež vybudovať murovanú strážnu pevnosť. O tomto období dejín hradu nevieme veľa a naše poznatky na túto tému zostanú určite skromné, nakoľko gotický hrad bol skoro úplne zničený počas vpádu Maďarov v roku 1474 ako aj v dôsledku neskoršej renesančnej prestavby.

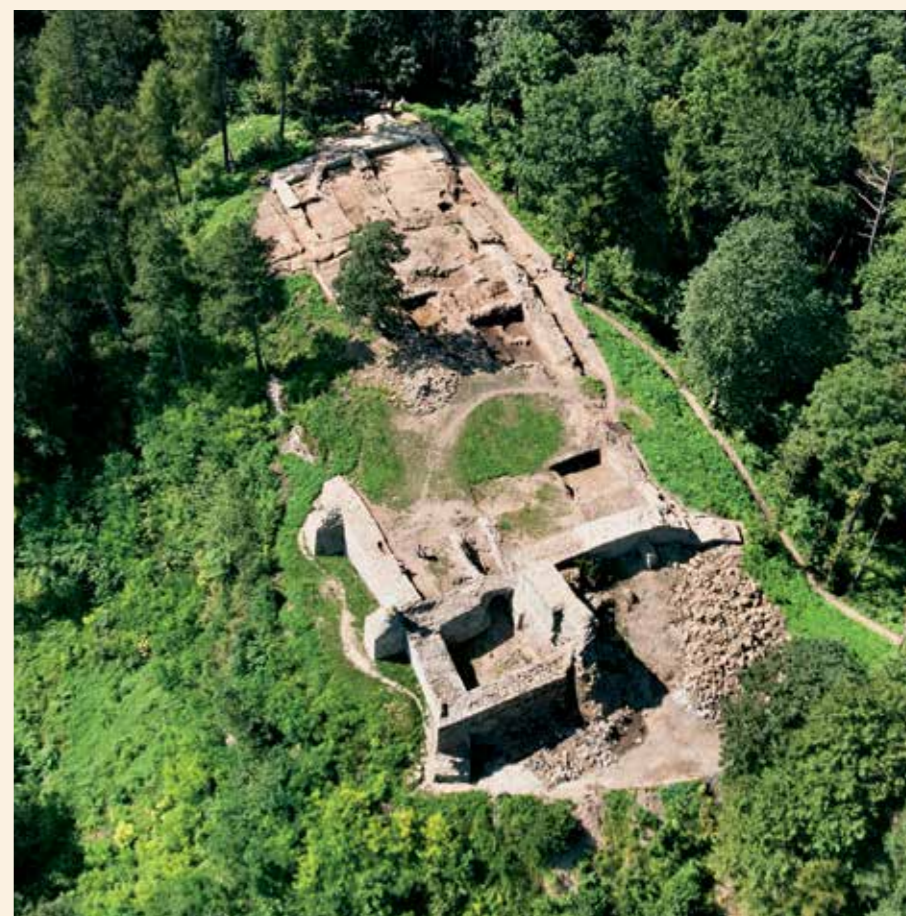
Pravdepodobne bola najprv vztýčená niekoľkopochoďová veža, v rohoch spevnená silnými vzperami, ktorej pozostatky môžeme vidieť dodnes a začali sa stavať obranné hradby, obkolesujúce takmer celý areál južného okraja obce Koziejówka. Majú lichobežníkový pôdorys a výšku približne 60 m pri maximálnej šírke približne 30 metrov. Tento ambiciózný zámer sa pravdepodobne nedal spočiatku zrealizovať úplne. Približne v polovici dĺžky naplánovaných obranných hradieb bol vybudovaný silný vonkajší múr, ktorý hrad uzatvára od západu a základy mimo neho boli zasypané zeminou.

Od zvyšku vrchu oddeľovala hrad suchá priekopa, vzniknutá prehĺbením prirodzeného poklesu terénu. Do vnútra viedol drevený most, ktorého posledný úsek bol zrejme padací. Bohužiaľ, doteraz sa nepodarilo lokalizovať bránu. Mohla sa nachádzať v severnom, najhrubšom múre bašty. V 15. storočí nebol objekt v najlepšom stave a vyžadoval si zásadné opravy, čo si môžeme prečítať v liste správcu územného celku Jána z Wielopola z roku 1454, adresovanom bardejovským radným, v ktorom ich žiada o poskytnutie piva pre ľudí pracujúcich na stavbe hradieb.

V roku 1474 zničili hrad Maďari na čele s Tomášom Tarczayom. Stopy po tomto útoku sa zachovali v usadených vrstvách vo východnej časti hradu. Po skončení vojenského ťaženia sa rozhodlo o prestavbe. V zmysle ustanovení zmluvy uzavretej v Spišskej Starej Vsi ju mali financovať Maďari. Výstavba sa vliekla dlhé roky. Boli vtedy takmer od základov postavené obranné hradby, rizalit pri južnej hradbe a obytná budova s tromi miestnosťami v prízemí,

☐ Pocztówki ukazujúce Górę Zamkową z vidocznými na szczycie ruinami warowni, stan z początku XX w. ☐ Pohľadnice, na ktorých je zobrazený Hradný vrch so zrúcaninou strážnej pevnosti, stav zo začiatku 20. st. ☒ A postcards featuring Góra Zamkowa [Castle Hill] with the ruins of the fortress visible on the summit, the condition as at the beginning of the 20th c.

☐ Mury zamkowe z lotu ptaka ☐ Hradby z vtáčej perspektívy ☒ The castle walls - an aerial view

pristavená k západnej hradbe. Bola zrekonštruovaná dvojtraktová budova pristavená k východnej hradbe, ktorej deliaca a vonkajšia stena boli vybudované z dreva a oblepené hlinou. Vnútri budovy boli objavené pozostatky vykurovacích telies – pecí a ohnísk, vrátane veľkej kuchynskej pece s dreveným obkladom.

V roku 1508 sa práce blížili ku koncu. Vtedajší vladár biskupského územného celku (tzv. klucządecki) a správca Muszyny, Mikuláš Lapiszpataky, požiadal o vyhotovenie kamenných zárubní a okenných ostení kamenára z Bardejova. Povrchové úpravy mali byť jednoduché a odolné ako v strážnej pevnosti, avšak súčasne vyhotovené podľa novej módy, tzn. v renesančnom slohu. Vďaka nie príliš početným náleziskám, objaveným počas výkopových prác, môžeme usúdiť, že architektonické riešenie hradu bolo prepychové. Interiéry zdobili prvky z čierneho mramoru a prepychové pece. Muszynské kachle v mnohom pripomínajú tie, ktoré nájdeme na krakovskom Waweli z dielne Bartosza, kachliara z Kazimierza pod Krakovom, ktorý pracoval na zákazku Žigmunta I. Starého (Zygmunt Stary). Renesančná prestavba je nerozlučne spojená s osobou Jana Konarského, krakovského biskupa v rokoch 1503-1525, ktorého erb Abdank bol objavený na zachovanej časti erbového štítu, ktorý možno zdobil hlavný vchod do sídla.

Koncom 16. alebo začiatkom 17. storočia hrad vyhorel. Po tejto pohrome už neboli zrekonštruované obytné budovy, a funkcia objektu bola obmedzená na hliadkovanie. Na úpätí hradného vrchu bol vybudovaný rozľahlý komplex s biskupským sídlom, ktorý obývali aj správcovia územných celkov. Okolo polovice 17. storočia nariadil Piotr Gembicki nevyhnutné opravy hradu a prikázal, aby tam boli trvalo udržiavané dvojčlenné strážne hliadky, ktorých počet sa mal zvyšovať v čase nebezpečenstva. Hrad bol ešte pripravený na obranu počas "švédскеj potopy" v roku 1655. Neskoršie písomné pramene ho už nespomínajú. Zmienku o ňom nenájdeme v inventároch cirkevných vizitácií ani zo sedemnásteho, ani z osemnásteho storočia. V okamihu prevzatia biskupského majetku rakúskymi vládnymi orgánmi v roku 1781 bol určite veľmi schátraný, nakoľko nebol označený na rakúskej mape Miega (1772-1782). V 19. storočí bola malebne situovaná

zrúcanina predmetom záujmu mnohých milovníkov domorodých starodávnych pamiatok. Hrad sa mnohokrát objavoval v literárnych opisoch (Sz. Morawski, M. Maciszewski) a na kresbách, hoci často len pri príležitosti skicovania mestskej zástavby (o. i.: B. Z. Stęczyński, N. Orda, J. Matejko). K týmto prácam však treba pristupovať veľmi kriticky.

Zrúcaniny muszynského zámku niekoľkokrát skúmali archeológovia (1963, 1974-1975, 1992, 1996-1998, 2007-2010), predovšetkým za účelom odhalenia hradieb, ktoré sa takmer celé nachádzali pod zemou. Dnes sú vďaka nim na povrchu viditeľné značné úseky obrannej hradby a čiastočne vnútorná zástavba. Ale výkopové práce sa neobmedzujú len na odhaľovanie múrov. Dôkladnému rozboru sa podrobuje aj hlina a pamätihodnosti, ktoré sa v nej nájdu. Najmä ony sú zdrojom informácií o stavebných prácach, vpádoch, požiaroch a spôsobe života obyvateľstva.

Počas archeologických prác sa našlo viac ako desať tisíc úlomkov kachlí a keramických nádob, medzi ktorými bola aj veľmi dekoratívna keramika z Čiech a z Maďarska. Vykopalo sa aj niekoľko tisíc kovových predmetov. Hodno spomenúť najmä militária: hroty šípok do kuší, háky na napínanie tetivy, dva úlomky hlavni hákovnic, jedného z najstarších typov strelných zbraní, kamenné a kovové gule rôzneho kalibru a pazúriky z kremeňa na zapalovanie strelného prachu. Často sa nachádzajú aj podkovy, zubadlá, úlomky ostrôh a strmeňov. K zriedkavým nálezom patria predmety pochádzajúce z konca 15. storočia: obrúčka s gotickým nápisom v nemeckom jazyku „hilf gott maria“ (Pomáhaj Bože, Panna Mária) a kovanie remeňa knižného zapínania s gotickým písmenom S. Vzácne sú aj stredoveké poľské a maďarské mince, o. i. z čias Ladislava Pohrobka, Vladislava III. Jagelovského - Varnenčika), Mateja Korvína a Jána I. Albrechta.

Práce na hrade pokračujú. Každá nová sezóna prináša ďalšie, niekedy udivujúce nálezy a hoci výskumy ešte stále prebiehajú, už teraz je možné konštatovať, že prinajmenšom v renesančnom období bol muszynský hrad moderným objektom, zariadeným podľa aktuálnej módy a postavenia jeho majiteľov – krakovských biskupov.

Wrzynająca się w dolinę Popradu Góra Zamkowa z pozostałościami warowni na południowym krańcu Hradný vrch zvažující sa do údolia Popradu as pozostatkami strážnej pevnosti na južnom okraji Góra Zamkowa [Castle Hill] with the remains of the fortress at the southern limits cutting into the Poprad Valley

Pozostałości baszty Zrúcanina bašty The ruins of the tower

Wejście do piwnicy baszty Vchod do pivnice bašty The entrance to the basement of the tower

Odstłonięte częściowo pomieszczenia w środkowej części zamku z pogorzeliem z końca XVI wieku / Te same pomieszczenia po usunięciu wypelniającej je ziemi Čiastočne odhalené miestnosti v stredovej časti hradu so zhoreniskom z konca 16. storočia / Tie isté miestnosti po odstránení zemin, ktorou boli vyplnené Čiastočne odkryté priestory v stredovej časti hradu so zhoreniskom z konca 16. storočia / The same premises cleared of the soil which they had been filled with.

🇬🇧 THE CASTLE IN MUSZYNA

The castle rises on the southern fringe of Koziejówka, 60 m above the valley of the Poprad and its tributaries: Szczawnik and Muszynka.

Before the castle on Góra Zamkowa (Castle Mountain) was built, perhaps yet in the late 13th century, the hill housed a small wooden stronghold with a tower house on the courtyard. Its remnants are still visible on one of the paths leading to the castle. Most likely, this fortification was deliberately demolished when constructing the castle.

In the 13th century Muszyna belonged to the Połkozić family. One of its members named Wysz, already as a clergyman, bequeathed his properties, including Muszyna, to the Kraków's bishop Paweł from Przemankowo. Long litigation between Wysz's heirs and the hierarch was resolved with a sentence leaving Muszyna to the bishop, which was confirmed by Duke Leszek Czarny's chancellery with two documents issued in May 1288. At the same time, this is the first mention about Muszyna. In the beginning of the 14th century, the Muszyna estates were taken over by Władysław Łokietek. The confiscation was a response to bishop Jan Muskata's support for the opponents to the ruler. Muszyna remained in royal hands most likely till the beginning of the 15th century, when it became church's property again.

Around mid-14th century, Kazimierz Wielki founded a town in Muszyna and probably commissioned the construction of a stone stronghold too. We know little about this period in castle's history, and it is probably going to remain so, as the Gothic castle was almost totally destroyed by the Hungarian invasion in 1474 and by later, Renaissance reconstruction.

Most likely, a multi-storey tower was erected first, strengthened in the corners with massive buttresses. Its remnants can be seen even today. The construction of defensive walls encircling almost all the southern part of Koziejówka was also started. Their planned layout was a trapezium, with the height of about 60 m and maximal width of ca 30 m. However, this daring project was not finished at that time. Approximately in the half of the intended length, a monumental outer wall closing the castle from the west was erected. The remaining part of foundations was covered with soil.

The castle was separated from the rest of the mountain with a dry moat, made by excavating a natural depression. The entrance led through a wooden bridge, whose last segment was most likely a drawbridge. Unfortunately, the localisation of a gate has not been determined as yet. It could have been placed in the northern, thickest wall of a tower. In the 15th century, the structure was in poor shape and required substantial repairs, as can be read in the 1454 letter of starosta (Latin: capitaneus) Jan from Wielopole to the councillors of Bardiów, where he asks the councillors to provide beer for people working at the walls.

In 1474 the castle was destroyed by Hungarians under Tomasz Tarczay. Traces of this attack have been preserved in deposits from the castle's eastern part. When the hostilities ended, the reconstruction was decided. According to the provisions of the agreement concluded in Stara Spiska Wieś, it was to be financed by Hungarians. The works dragged on for years. Defensive walls, a risalit at the southern wall, and a dwelling with three compartments in the basement attached to the western wall were raised from ruins. A two-bay building adjoining the eastern wall was also restored, with outer and partition walls made of timber and plastered with clay. Inside this building were discovered the remnants of heating devices – stoves and hearths, including large kitchen stove encased in wood.

In the year 1508 reconstruction was about to be finished. Mikołaj Lapiszpataky, starosta of Muszyna, who was the administrator of the bishop's properties in Sącz at that time, arranged a stone-mason from Bardiów to make frames for windows and doors. These decorations were supposed to be simple and strong as in the stronghold, but at the same time should follow new fashion, i.e. they should be made in the Renaissance style. Sparse finds uncovered during the excavations allow us to assume that the castle was dressed lavishly. The interiors were decorated with marbles and magnificent stoves. Muszyna's tiles strongly resemble those from Wawel, from the workshop of Bartosz, stove fitter from Kazimierz near Kraków, who worked at the commission of King Zygmunt Stary.

🇬🇧 Kafle wczesnorenesansowe 🇨🇪 Kachlice z obdobia skorej renesancie 🇬🇧 Early-Renaissance tiles

🇬🇧 Znaleziiska przedmiotów metalowych: 1. – wewnętrzna strona zamku do drzwi 2. – zapinka 3.-4. – lufy dwóch hakownic z metalowymi kulami 🇨🇪 Kovove nálezy: 1. – vnútorná strana zámku dverí, 2.- zápinka, 3.-4. – vnútorná strana dvoch hlavní hakovnic s kovovými guľami) 🇬🇧 Metal findings: 1. – inner side of door lock, 2. – brooch, 3.-4. – inner side of two hand cannon barrels with metal balls

The Renaissance reconstruction should be attributed to Jan Konarski, bishop of Kraków in the years 1503-1525, whose coat-of-arms Abdank was found on the preserved fragment of a cartouche supposedly crowning the main entrance to the residence.

In the late 16th century, or in the beginning of the 17th century, the castle burned down. After this cataclysm, residential buildings were not rebuilt and the castle was used only as a watchtower. Vast complex with a bishop's mansion was erected at the foot of Góra Zamkowa. It was the place where staroastas lived, too. About mid-17th century, bishop Piotr Gembicki recommended making necessary repairs in the castle and keeping a permanent, two-people watch, reinforced in times of danger. Preparations for defence were made in the castle in times of the Swedish Deluge in 1655. Later written sources mention the castle no more. It is not mentioned in the 17th- and 18th- century inventories of church inspections. By the moment when bishop's estates were taken over by the Austrian authorities in 1781, the castle had been probably significantly ruined, as it was not shown on the Austrian von Mieg's map (1772-1782). In the 19th century, picturesque ruins attracted attention of numerous lovers of indigenous antiquities. The castle was many times described (Sz. Morawski, M. Maciszewski) and sketched (i.a. B.Z. Stęczyński, N. Orda, J. Matejko). However, these works should be viewed very critically.

Archaeologists entered the ruins of the Muszyna castle several times (1963, 1974-1975, 1992, 1996-1998, 2007-2010), first of all to expose the walls almost totally buried beneath the ground. Today, thanks to their efforts, significant part of defensive perimeter and fragments of inner architecture are visible on the surface. However, the excavations are not confined to revealing the walls. The excavated soil, together with artefacts it yields, is a subject of careful analysis. These findings inform us about construction activities, invasions, fires or living standard of inhabitants.

Excavation works have yielded several thousand fragments of tiles and ceramic vessels, including very decorative pottery from Bohemia and Hungary. A few thousand metal objects were discovered as well. A collection of militaria is particularly worthwhile

mentioning: crossbow bolt-heads, hooks for drawing crossbows, two fragments of barrels of hand cannon – one of the oldest types of firearms, stone and metal balls of various calibre, and flints for flintlocks. Among frequent finds were also horseshoes, bits, fragments of spurs and stirrups. Late-15th century finds were unique – a wedding ring with gothic inscription in German "hif gott maria" (Help God, Mary) and a fitting of a book-binding strap, decorated with Gothic letter S. Other valuable discoveries include Polish and Hungarian coins, among others, of Władysław Warneńczyk, Władysław Pogrobowiec, Maciej Korwin and Jan Olbracht.

The works on the castle are continued. Every season brings new, sometimes surprising discoveries. Though the excavations have not been finished yet, we can already claim that the Muszyna castle (at least in its Renaissance phase) was a modern object, reflecting the then current fashion and the position of its owners – bishops of Kraków.

Znaleziska przedmiotów metalowych: 1. – okucie rzemienia zapięcia księgi 2. – okucie zamka skrzyneczki 3. – srebrny szeląg Zygmunta III Wazy 4.-5. – monety węgierskie z XV w., 6. – grociki strzał łuku z końca XV wieku Kovove nálezy: 1. – kovanie remeňa knižného zapínania, 2. – kovanie zámku skrinky, 3. – strieborný szeląg (minca, tretina groša) z čias kráľa Žigmunda III. Wazu, 4.-5. – strieborné uhorské mince z 15. stor., 6. – hroty šípov do luku z konca 15. storočia Metal findings: 1. – fitting of book-binding strap, 2. – fixtures of a chest lock, 3. – silver penny of Zygmunt III Waza, 4.-5. – Hungarian silver coins from the 15th century, 6. – late 15th century arrowheads

Panorama z muszyńskiego zamku Záber z muszynského hradu The view from the Muszyna Castle

🇵🇱 ZAMEK W RYTRZE

Niewielki, górujący nad doliną Popradu, kamienny zamek wzniesiono na szczycie kopiałego wyniesienia. Poniżej od wschodu znajdowało się podzamcze, przez które wiodła droga do warowni.

Niemiecko brzmiąca nazwa, zapisywana pierwotnie jako *Ritter*, pozwala wiązać ten obiekt z okresem panowania Wacława II, tzn. przełomem XIII i XIV w. Jednak pierwsze pisane wzmianki o zamku pochodzą z czasów Władysława Łokietka (1312 i 1331). Według naszego słynnego dziejopisa Jana Długosza zamek był własnością starosty sądeckiego, Piotra Wydźgi, od którego miał go przejąć Łokietek. Wydźga, to postać autentyczna. Przeszedł do historii jako autor pierwszych w Polsce zapisków z informacjami, jak dotrzeć do ukrytego skarbu (znalezione w górach złoto zakopał w rejonie Rytra), które opublikował Długosz. W rzeczywistości zamek pozostawał w rękach dzierżawców dóbr królewskich, tzw. tenentariuszy. Około roku 1420 Władysław Jagiełło przekazał Rytrę Piotrowi z Pisarz. Jego potomkowie, którzy przyjęli nazwisko Ryterskich, trzymali zamek do początku XVI w., kiedy jego administrację przejął Piotr Kmita (1477-1553). Około połowy XVI stulecia obiekt spłonął i nie został odbudowany. W wydanej w 1586 r. satyrze *Sąd niewieści* Marcin Bielski określił mury zamkowe jako *stare, upadłe*.

Najstarszym obiektem na zamku jest cylindryczna wieża z otworem wejściowym umieszczonym 6 m powyżej dziedzińca. Do jej wnętrza można było początkowo dostać się po drabinie, a później z drewnianego ganku przy murze obronnym. Pierwotnie otaczały ją jedynie drewniane umocnienia. Dopiero później w jej bezpośredniej bliskości wzniesiono mur obronny, otwarty od strony zachodniej, gdzie zbocze jest najbardziej strome. Brama znajdowała się w narożniku południowo-zachodnim. W późniejszej fazie zbudowano niewielki budynek mieszkalny włączony w ciąg obwodu obronnego i powiększono obszar warowni. W ostatniej fazie zameczek otaczał mur obronny o nieregularnym obrysie, zbliżonym do wydłużonego trójkąta, zaokrąglonego od wschodu, ze wspomnianym budynkiem włączonym w jego obwód. W części zamkniętej zaokrąglonym murem znajdowała się tzw. ostróża, która służyła do ostrzału przedpola zamku od strony podzamcza. W jej pobliżu stała wspomniana wieża. Między nią a ostróżem prawdopodobnie znajdowała się drewniana zabudowa, m.in. budynki kuchni. Zespół bramny wybudowano tym razem od południowego-wschodu. Składał się nań duży regularny budynek wsparty od strony stoku czterema potężnymi przyporami, schodzącymi głęboko w dół zbocza.

🇵🇱 Rzut przyziemia zamku z 1. połowy XVI w., ustalony w trakcie dotychczasowych badań archeologicznych: A – zamek: 1. – mur obwodowy, 2. – wieża, 3. – gmach zachodni (mieszkalny), 4. – dziedzińiec, 5. – tzw. ostróża, 6. – budynek bramny, 7. – droga, 8. – fragment obwałowań podzamcza. B – podzamcze. Oprac. E. Dworaczyński 🇵🇱 Pôdorys prizemia hradu z 1. polovice 16. stor., známy z doterajších archeologických výskumov: A – hrad: 1. – obvodný múr, 2. – veža, 3. – západná budova (obytná), 4. – nádvorie, 5. – „ostrôže“, 6. – budova brány, 7. – cesta, 8. – časť zemných valov okolo podhradia. B – podhradie. Vyprac. E. Dworaczyński 🇬🇧 The view of the castle basement from the 1st half of the 16th century established in the course of the archaeological research conducted heretofore: A – the castle: 1. – the perimeter wall, 2. – the tower, 3. – the western edifice (residential), 4. – the courtyard, 5. – „ostrôže“, 6. – the gatehouse, 7. – the road, 8. – a fragment of the outer bailey ramparts. B – the outer bailey. Prepared by E. Dworaczyński

Były one zarazem filarami drewnianej rampy prowadzącej na przedbramie, połączone z bramą mostem zwodzonym. Nie natrafiono dotąd na studnię lub cysterne, nie wiadomo zatem w jaki sposób zaopatrywano się w wodę.

Zamek kilkakrotnie płonął i jego przebudowy wiązały się ze zniszczeniami wywołanymi przez pożary. Po ostatnim, około połowy XVI w. został porzucony. Pozostawiony sam sobie stopniowo niszczał, ale w warstwach pogorzeliska zachowało się wiele przedmiotów z jego wyposażenia, m.in. komplet zawiasów czy klódka do głównej bramy zamkowej.

Według legend w podziemiach zamku spoczywają ogromne skarby. Strzeże ich bies przybierający postać koguta, albo jak chcą inni duch dawnego zarządcy Marcinka, który wyrzuca złoto uczciwym i kamienie oszustom. Jest też oczywiście legenda o przejściu z zamku do Nawojowej.

HRAD V RYTRIE

Nevelký kamenný hrad, ktorý sa týči nad údolím rieky Poprad, bol postavený na vrchole kopcovitej vyvýšeniny. Nižšie, na východnej strane sa nachádzalo podhradie, cez ktoré viedla cesta k strážnej pevnosti.

Nemecky znejúci názov – ktorý sa pôvodne písal Ritter, dáva tento objekt do súvisu s obdobím panovania Václava II., tzn. s prelomom 13. a 14. storočia. Avšak prvé písomné zmienky o hrade pochádzajú z čias Vladislava I. Lokietka (1312 a 1331). Podľa Jana Długosza bol zámok vo vlastníctve kráľom menovaného správcu územia (tzv. starosta sądecki), Piotra Wydźgu, od ktorého ho mal prevziať Lokietok. Wydźga je skutočná postava. Zapísal sa do dejín ako autor prvých v Poľsku zaznamenaných pokynov, ako sa dostať k ukrytému pokladu (zlato nájdené v horách bolo zakopané v areáli Rytra), ktoré zverejnil náš slávny dejepisec. V skutočnosti bol hrad v rukách nájomcov – držiteľov kráľovského majetku (tzv. tenutarius). Okolo roku 1420 Vladislav Jagiello odovzdal Rytra Piotrowi z Pisarz. Jeho potomkovia, ktorí prijali priezvisko Ryterský, mali hrad v držbe do začiatku 16. storočia, kedy jeho správu prevzal Piotr Kmita (1477-1553). Okolo polovice 16. storočia objekt

zhorel a nebol rekonštruovaný. V satire Sąd niewieści (Ženský úsudok) vydané v roku 1586 popísal Marcin Bielski hradby ako staré, schátrané.

Najstarším objektom na hrade je cylindrická veža s vchodovým otvorom situovaným 6 m nad úrovňou nádvorja. Do vnútra veže bolo možné sa spočiatku dostať po rebríku, a neskôr z dreveného priedomia pri hradbe. Pôvodne ju obklopovalo jedine drevené opevnenie. Až neskôr bola v bezprostrednej blízkosti veže postavená obranná hradba, otvorená na západnej strane, kde je svah najstrmší. Brána sa nachádzala v juhozápadnom nároží. V neskoršej fáze bola vybudovaná nevelká obytná budova ako súčasť obranného ťahu a rozšíril sa areál strážnej pevnosti. V poslednej fáze obklopovala hrad obranná hradba nepravidelného tvaru, podobná predĺženému trojuholníku, zaokrúhlenému na východnej strane, so spomenutou budovou pripojenou k obrannému ťahu. V časti uzatvorenej zaoblenou hradbou, sa nachádzala tzv. ostróža, ktorá slúžila na ostreľovanie predpolia hradu od strany podhradia. Neďaleko nej stála spomínaná veža. Medzi ňou a baštou sa pravdepodobne nachádzala drevená zástavba, o. i. kuchynské budovy. Bránová časť bola tentoraz vybudovaná na juhovýchode. Pozostávala z veľkej budovy pravidelného tvaru, podpretej zo strany svahu štyrmi mohutnými vzperami, ktoré siahali hlboko do úbočia. Slúžili zároveň ako piliere drevenej rampy, ktorá viedla k predbrániu prepojenému s bránou padacím mostom. Doteraz sa nenašla studňa alebo cisterna, nevieme teda povedať, ako prebiehalo zásobovanie vodou.

Hrad niekoľkokrát vyhorel a jeho prestavba súvisela s poškodením, spôsobeným požiarmi. Po poslednom požiari ostal hrad opustený. Ponechaný svojmu osudu postupne chátral, ale vo vrstvách zhoreniska sa zachovalo mnoho predmetov z jeho vybavenia, okrem iného súprava pántov alebo visiaci zámok z hlavnej hradnej brány.

Podľa legendy sú v podzemí hradu ukryté vzácne poklady. Stráži ich čert (bes), ktorý sa zjavuje v podobe kohúta, alebo, ako tvrdia iní, duch dávneho správcu Marcinka, ktorý vyhadzuje zlato pre poctivých a kamene pre podvodníkov. Jestvuje samozrejme aj legenda o priechode z hradu do obce Nawojowa.

 Dolina Popradu z ruinami zamku na rycinie E. von Kronbacha z 1812 r. / Góra zamkowa z pozostałościami zamku i ruiny ryterskiego zamku od strony południowej na fotografiach J. Zajczkowskiego, ok. 1900 Dolina Popradu so zrúcaninou hradu na vyobrazení od E. von Kronbacha z roku 1812 / Hradný vrch s pozostatkami hradu a zrúcanina hradu v Rytri z južnej strany na fotografii od J. Zajczkowského, okolo roku 1900 The Poprad valley with castle ruins in E. von Kronbach's drawing from 1812 / Castle hill with remnants of the castle and ruins of the Rytra castle from the south in J. Zajczkowski's photos, around 1900

 Najstarsza budowla zamkowa – cylindryczna wieża, po zabiegach konserwatorskich / Otwór strzelnicy w północnej ścianie budynku mieszkalnego / Schody we wnętrzu wieży / Wieża widziana poprzez wnętrze „ostróży” Najstaršia hradná budova – cylindrická veža po konzervátorských úkonoch / Otvor strelnice v severnom múre obytnej budovy / Schody vo veži / Záber na vežu cez interiér „ostróży” The oldest castle structure - a cylindrical tower, after renovation / An embrasure in the northern wall of the residential building / The stairs inside the tower / The tower seen through the interior of the „ostróža”

🇬🇧 THE CASTLE IN RYTRO

A small, stone castle overlooking the Poprad valley was built on the top of a pile-shaped mountain. Below, from the east, there once was a bailey through which led the way to the stronghold.

A German-sounding name – originally written as Ritter, allows connecting this fortress with the period of reign of Waclaw II, that is the 13th/14th centuries transition. However, first written records about the castle come from the times of Władysław Łokietek (1312 and 1331). According to Jan Długosz, the castle belonged to Piotr Wydźga, starosta of Sącz, from whom it was to be taken over by Władysław Łokietek. Wydźga was a real person. He went down in history as the first Polish author of instructions leading to the hidden treasure (the gold he had found he buried near Rytro). These instructions were published by Długosz. In fact, the castle was held by the tenants of crown lands, the so called "tenutariusze" (Latin: tenutarius). About 1420 Władysław Jagiełło gave Rytro to Piotr from Pisarze. His successors, who adopted the name Ryterski ("from Rytro") kept the castle till early 16th century, when the administration was taken over by Piotr Kmita (1477-1553). Around mid-16th century the castle burned down and was not rebuilt. In his 1586 satire "Sąd niewieści", Marcin Bielski described the walls of the Rytro castle as *old, fallen*.

The oldest of the castle's buildings is a cylindrical tower with the entrance situated 6 m above the courtyard. Originally, the tower could be reached through a ladder, and later through a wooden gallery from defensive walls. Initially, the tower was surrounded by timber fortifications, and it was only later that in direct vicinity was erected a defensive wall, open from the west where the slope is steepest. The gate was situated in south-western corner. In later period, a small stone residential building was erected and included into the defensive perimeter, and the stronghold's area was enlarged. In the last phase, the castle was surrounded by a wall of irregular shape, resembling an elongated triangle rounded from the east, with the above-mentioned building included into its line. In the eastern part, closed by a rounded wall, was the so-called "ostróża", from where the approaches to

🇸🇰 Znaleziška predmetov metalových: 1. – topór, 2.-3. – ostrogi, 4. – pugiň, 5. – klódka do hlavnej brány 🇸🇰 Nálezky kovových predmetov: 1. – topor, 2.-3. – ostrohy, 4. – dýka, 5. – visací zámok od hlavnej brány 🇬🇧 Metal findings: 1. – a battle-axe, 2.-3. – spurs, 4. – dagger, 5. – padlock to the main gate

the castle from the bailey side could be taken under fire. The above-mentioned tower stood nearby. Most likely, between the tower and "ostróża's" wall there were wooden buildings, i.e. a kitchen. A gate complex was situated from the south-east at that time. It consisted of a large, regular building supported from the slope side by four huge buttresses, reaching far down the slope. The buttresses served at the same time as pillars of a wooden ramp leading to the area in front of the gate, connected with the gate by a drawbridge. Neither well nor cistern have been discovered as yet, so we do not know how the castle was supplied with water.

The castle was destroyed by fires several times, and successive reconstructions were connected with these damages. After the last fire the castle was abandoned. Neglected, it gradually fell into ruin, but layers of charred debris preserved many objects of the equipment, like a set of hinges and a padlock to the main castle gate.

According to legends, treasures are hidden beneath the castle. They are guarded by a devil appearing as a cock, or – in other versions – a ghost of former administrator Marcinek, who rewards the honest with gold and the frauds with stones. Of course, there is also a legend about a tunnel connecting the castle with Nawojowa.

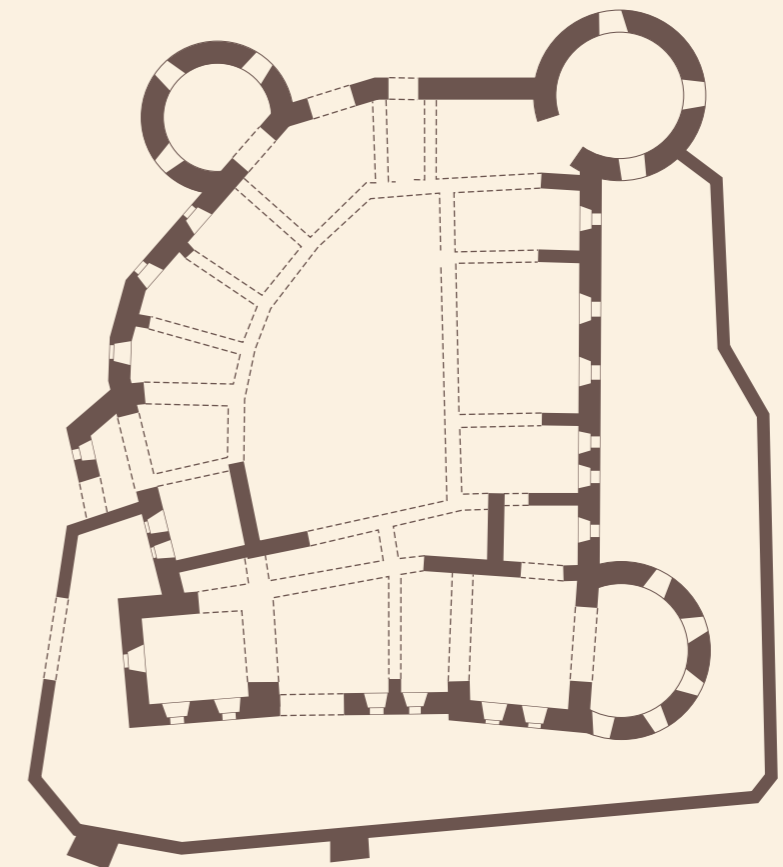
🇸🇰 Panorama z ryterského zámku 🇸🇰 Záber z ryterského hradu 🇬🇧 The view from the Rytro Castle

ZAMEK W PŁAWCU (PLAVEČ)

Już po stronie słowackiej, nad doliną Popradu znajdują się pozostałości jednej z najstarszych warowni Szarisza – zamku w Pławcu, nazywanego w Polsce Pławcem, a węgiersku Palosca. Według tradycji nazwa ta pochodzi od plemienia Połowców, których węgierski król Bela IV (1235-1270) osadził w pasie pogranicza, by strzegli granic.

Pławiec był pierwotnie własnością królewską. Zamek wzniesiono w ważnym strategicznie miejscu u zbiegu dolin Torysy i Popradu, w pobliżu brodu na Popradzie, przez który przechodził szlak do Polski. Po raz pierwszy wspomniano go w źródłach pisanych w roku 1269. Wydaje się jednak, że jeszcze w wieku XII musiał się tam wznosić jakiś obiekt warowny, może drewniana strażnica, którą zastąpiono kamienną wieżą. Jej otoczenie rozbudował w kamienny zamek spiski rycerz Ditrich lub jego syn Arnold. W latach 1323-1366 z woli królewskiej Pławiec pozostawał w rękach rodu Drugethów. Po bezpotomnej śmierci ostatniego z nich król Zygmunt Luksemburski przekazał pławeckie dobra wraz z warownią rodowi Babeków. W latach 1449-1459 zamek trzymali bracia czescy z Peterem Aksamitem na czele. Utracili go w wyniku działań Emeryka Zapolyi, za co ten uzyskał zamek wraz przynależnymi mu włościami. W roku 1505 drogą wymiany właścicielem dóbr pławeckich został Michał Horvath. Horvathowie, w rękach których zamek pozostawał do połowy wieku XIX, od nazwy miejscowości przyjęli nazwisko Paloczay. Kilkakrotnie przebudowywali zamek, by uczynić zeń nowoczesną i wygodną siedzibę. Pierwsza z nich nadała zamkowi wystrój renesansowy. W wyniku kolejnych obiekt stracił całkowicie charakter obronny, co uratowało go przed rozbiórką w roku 1715, kiedy cesarz Karol VI zarządził zniszczenie budowli warownych. Ostatnia w roku 1830 naruszyła statykę murów w takim stopniu, że groziły zawaleniem. Paloczayowie opuścili zatem zamek i zamieszkali w nowo wybudowanym kasztelu. W roku 1856 opuszczony obiekt strawił pożar. Nowi właściciele nie byli zainteresowani jego odbudową. Od ponad 150 lat pozbawiony opieki zamek niszczeje. Prace renowacyjne podjęte w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku nie zahamowały tego procesu. Do dzisiaj zachowało się tylko kilka fragmentów

Plan zamku wykreślony na podstawie rysunku V. Myszkovskiego z roku 1885 Rozvrhnutie hradu nakreslené na základe kresby od V. Myszkovského z roku 1885 Plan of the castle sketched after V. Myszkovsky's drawing from 1885

Zamek w Pławcu Hrad v Plavči The castle in Plaveč

murów poniżej kulminacji, zaś mury na szczycie góry zarosła roślinność.

Najstarszym obiektem zamkowym była kamienna wieża mieszkalna o wymiarach 9x8 m, postawiona na szczycie góry. Dwukondygnacyjny pałac renesansowy zbudowany na planie prostokąta miał półokrągłe baszty. Wiadomo, że w połowie XVII w. założenie składało się z wieży, nowego pałacu ze skrzydłem reprezentacyjnym, domem pańskim i kuchnią, oraz z kapliczki, starego pałacu i flankujących wjazd dwóch baszt: okrągłej i półkolistej.

HRAD V PLAVČI

Už na slovenskej strane, nad údolím rieky Poprad, sa nachádza zrúcanina jednej z najstarších šarišských strážnych pevností – Plavečského hradu, v Poľsku nazývaného Pławec, a po maďarsky Palosca. Traduje sa, že za svoje meno vďačí kmeňu Polovcov (Plavcov), ktorých uhorský kráľ Belo IV. (1235-1270) usadil na pohraničnom území, aby strážili hranice.

Plaveč bol pôvodne kráľovský majetok. Hrad bol vztýčený na strategicky dôležitom mieste, pri uzle dvoch ciest – cez údolie Torysy a údolie Popradu, cez ktoré viedla obchodná cesta do Poľska. Prvá písomná zmienka o tomto hrade pochádza z roku 1269. Zdá sa však, že už v 12. storočí sa na tomto mieste musel nachádzať nejaký strážny objekt, možno drevená strážna veža, ktorá bola nahradená kamennou vežou. Kamenný hrad v jej okolí vybudoval spišský rytier Ditrich alebo jeho syn Arnold. V rokoch 1323-1366 bol Plaveč z kráľovskej vôle v rukách rodu Drugethovcov. Po ich vymretí dal kráľ Žigmunt Luxemburský plavečský majetok spolu so strážnou pevnosťou Bebekovcom. V rokoch 1449-1459 sa hradu zmocnili bratrícke české vojská na čele s vodcom Petrom Aksamitom. Prišli oň v dôsledku vojenského ťaženia Imricha Zápoľského, ktorý hrad získal spolu s náležitým zemským majetkom. V roku 1505 sa hrad dostal výmenou do vlastníctva Michala Horvátha. Horváthovci, v rukách ktorých zostal hrad do polovice 19. storočia, prijali podľa názvu obce priezvisko Paloczay. Niekoľkokrát hrad prestavovali, aby z neho urobili moderné

a pohodlné sídlo. Prvá z nich prepožičala hradu renesančný vzhľad. V dôsledku ďalších stratil objekt úplne svoj obranný charakter, čo ho zachránilo pred zbúraním v roku 1715, kedy cisár Karol VI. nariadil demoláciu obranných pevností. Posledná prestavba v roku 1830 narušila statiku múrov do tej miery, že hrozilo ich zrútenie. Paloczayovci teda hrad opustili a usadili sa v novo vybudovanom kaštieli. V roku 1856 opustený objekt vyhorel. Noví majitelia neprejavili záujem o jeho rekonštrukciu. Hrad, o ktorý sa viac ako 150 rokov nikto nestaral, chátral. Renovačné práce začaté v sedemdesiatych rokoch minulého storočia tento proces nezastavili. Dodnes sa zachovalo len niekoľko úsekov hradieb, situovaných nižšie ako vrcholový bod, a hradby na vrchole zakrylo rastlinstvo.

Najstarším hradným objektom bola kamenná obytná veža s rozmermi 9 x 8 m, postavená na vrchole vrchu. Dvojpodlažný renesančný palác s obdĺžnikovým pôdorysom mal polkruhové bašty. Vieme, že v polovici 17. storočia sa hrad skladal z veže, nového paláca s reprezentačným krídlom, panským domom a kuchyňou a z kaplnky, starého paláca a dvoch báš - okrúhlej a polkruhovitej, ktoré flankovali vstup do hradu.

THE CASTLE IN PLAVEČ

Already on the Slovak side, by the Poprad valley, stand the remnants of one of the oldest castles in Szarisz – the Plaveč castle, called Pławec in Polish and Palosca in Hungarian. According to tradition, the castle owes its name to the Kipchaks (Polish: Połowcy), a tribe that Hungarian king Bela IV (1235-1270) settled in the borderlands to protect the frontier.

Plaveč was initially a royal property. It was erected in strategically important place, at the intersection of the Torysa and Poprad valleys, near the ford on the Poprad River on the route to Poland. The first mention about the castle comes from 1269. However, it seems that some fortifications, perhaps a wooden watchtower (later replaced with a stone tower), must have been standing there already in the 12th century. The castle was built at this place by a knight from Szepes named Ditrich, or his son Arnold. In the years 1323-1366, of

🇵🇱 Pozostałości zamku, rysunek V. Myszkovskiego z roku 1885 / Ruiny pałacu w latach 60. XX wieku / Most na Popradzie z ruinami zamku w głębi, początek XX wieku / Ruiny zamku
🇸🇰 Pozostatky hradu, kresba od V. Myszkovského z roku 1885 / Zrúcanina paláca v 60. rokoch 20. storočia / Most na Poprade so zrúcaninou hradu v pozadí, začiatok 20. storočia / Zrúcanina hradu
🇬🇧 Remnants of the castle, drawing by V. Myszkovsky from 1885 / Ruins of mansion in the 1960's / Bridge on the Poprad with castle ruins in the background, early 20th century / Castle ruins

🇵🇱 Ruiny zamku / Jedna z baszt pałacu 🇸🇰 Zrúcanina hradu / Jedna z báš paláca 🇬🇧 The ruins of the castle / One of the castle towers

king's will, Plaveč remained in the hands of the Drugeth family. After heirless death of the last of them, king Zygmunt Luksemburski (1387-1437) granted the Plaveč estates together with the stronghold to the Babeks. In the years 1449-1459, the castle was occupied by The Bohemian Brothers led by Peter Aksamit. They were driven away by Emeryk Zapolya, who was offered the castle and surrounding lands. In 1505, as a result of exchange, the Plaveč estates became a property of Michał Horvath. The Horvaths, who kept the castle till mid-19th century, took the name Paloczay after the estate. They rebuilt the castle several times, to transform it into a modern and comfortable residence. The first reconstruction gave the castle the Renaissance character. As a result of successive transformations the castle lost its defensive character. This saved it from the demolition ordered by the emperor Karol for all fortified buildings in 1715. The last reconstruction in 1830 affected the walls' statics to a degree so high that the walls were threatened with a collapse. Therefore, the Paloczays left the castle and moved to the newly built mansion. The abandoned castle was destroyed by fire in 1856. New owners were not interested in its reconstruction. Left without care, the castle has been deteriorating for over 150 years. Renovation works undertaken in the 1970's did not stop this process. Today, only few fragments of walls have been preserved on the slope, and the walls on the top of the hill are covered with vegetation.

The castle's oldest feature was a tower house of dimensions 9 x 8 m, built on the top of the mountain. Two-storey Renaissance palace, designed as a rectangle, had semi-round towers in the corners. In mid 17th century the complex consisted of the tower house, the new palace (including a presentable wing, the owner's house and kitchen), a small chapel, old palace and two towers: round and semi-circular, which flanked the entrance to the castle.

Mury zamku odsłonięte w czasie badań archeologicznych / Kafel znaleziony w czasie badań na zamku / Múry hradu objavené počas archeologického výskumu / Kachlica objavená počas výskumu na hrade / Castle walls uncovered during archaeological investigations / A tile discovered during the investigations at the castle

Panorama z pławeckiego zamku / Pohľad z plavečského hradu / The view from the Plaveč Castle

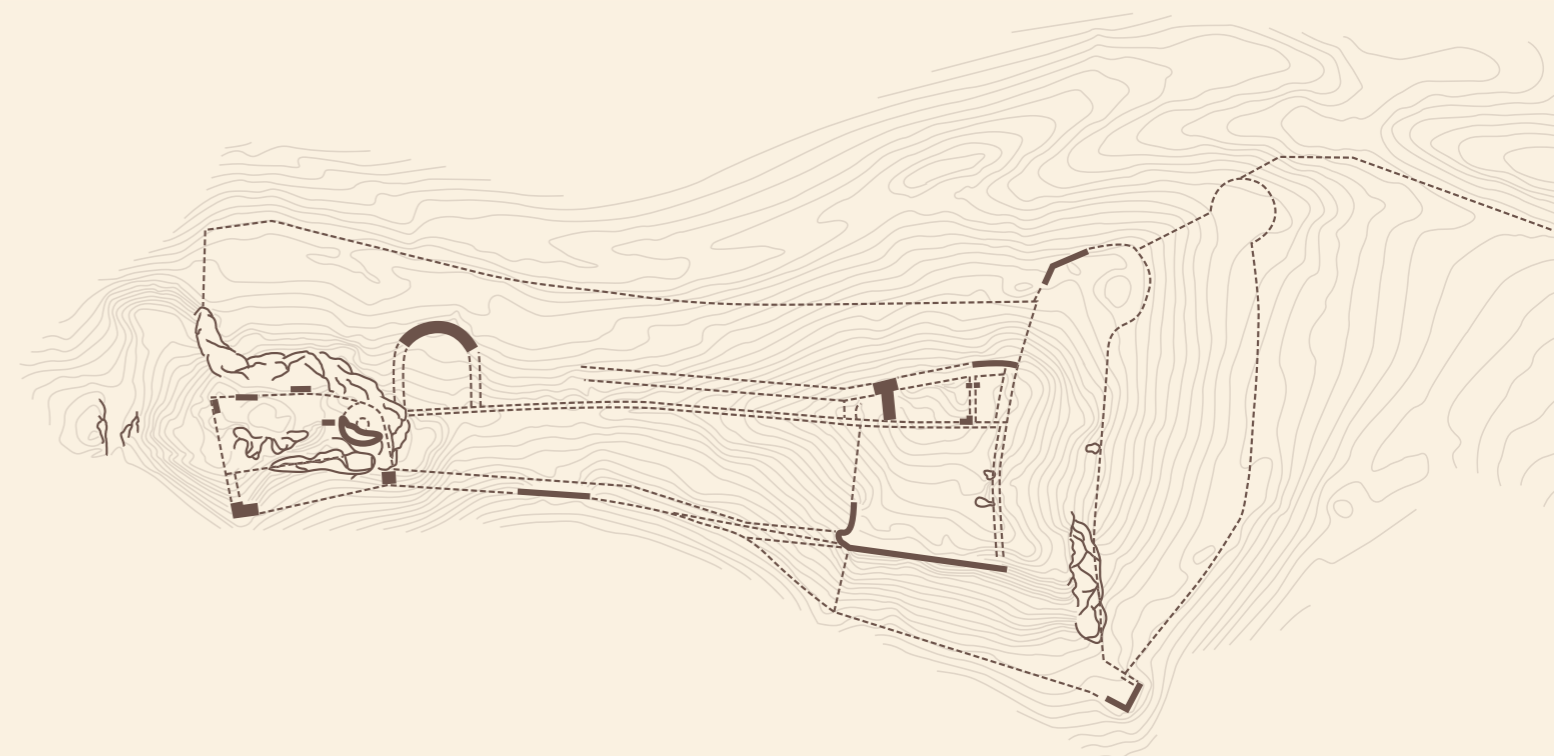
🇸🇰 ZAMEK W KAMENICY

Pozostałości murów kamenickiej warowni zbudowanej z miejscowego wapienia, nie wskazują na jej ogrom, a było to drugie co do wielkości założenie zamkowe na Słowacji. Zajmowało dwa sąsiednie skalne wypiętrzenia połączone wąskim grzebieniem oraz rozległe obniżenie poniżej. Kamenica zwana po węgiersku Tarkö musiała być w okresie swojej świetności rzeczywiście imponująca.

W źródłach pisanych zamek jest wymieniony po raz pierwszy w roku 1306 jako *castrum Thorkou*. Nazwa miejscowości jest jednak starsza, w roku 1270 została wymieniona jako obszar łowiecki władców węgierskich. Prawdopodobnie znajdował się tam wówczas jakiś obiekt mieszkalny, w którym zatrzymywał się król, gdyż najbliższy szaryski zamek leży zbyt daleko.

Stefan V (1239-1272) podarował dobra kamenickie synom saskiego rycerza Detricha. W wyniku kilkakrotnych wymian posiadłościami między jego spadkobiercami a potomkami innego Sasa, rycerza Rüdigera, w roku 1296 Kamenicę i Červenícę przejęli synowie Rikolfa I – Kokosz i Jan. Od nich wywodzą się słynne rody Berzeviczych i Tarczayów, których losy niejednokrotnie splatały się z historią Polski. Do połowy XVI stulecia Kamenica pozostawała w rękach tych ostatnich, z krótką przerwą w latach 1532-1540, kiedy zamek przejął Hieronim Łaski. Powrócił do Traczayów, gdy Dorota Banffyova, wdowa po Mikołaju Tarczayu, poślubiła wnuka Łaskiego, Macieja Loboockiego. Ostatnia z rodu, Anna, żona Jerzego Drugheta, znalazła się w gronie przeciwników Habsburgów. Ich zwycięskie wojska zdobyły zamek 16 lipca 1556 r., a majątności Anny wraz ze zrujnowanym zamkiem dostały się rodzinie Dessewffych. Nowi właściciele zrezygnowali z odbudowy obiektu. Kolejni posiadacze – Tahyowie – w 1816 r. zburzyli stojące jeszcze mury obronne, zaś pozyskany w ten sposób kamień wykorzystali do postawienia olejarni w pobliskiej Lučce.

Najstarsze zabudowania zamkowe znajdują się na wyższym, zachodnim wypiętrzeniu, gdzie postawiono murowaną okrągłą wieżę wysoką na 4-5 piętra i dwutraktowy budynek mieszkalny wzniesiony prawdopodobnie w stylu gotyckim. Obiekty otaczały mury wybudowane na planie nieregularnego trójkąta. Po roku 1275 zamek poszerzono o wschodnie wypiętrzenie, gdzie

🇸🇰 Plan zamku wykonany współcześnie 🇨🇪 Rozvrhnutie hradu vyhotovené v súčasnosti 🇬🇧 Present day plan of the castle

🇸🇰 Zamek w Kamenicy 🇨🇪 Hrad v Kamenici 🇬🇧 The castle in Kamenica

wzniesiono kolejny budynek mieszkalny włączony w ciąg murów obronnych. W zachodniej części dziedzińca wykuto w skale cysternę na wodę, której zapadlisko jest widoczne jeszcze dzisiaj. W połowie XV w. od zachodu i wschodu postawiono wał ziemny, na którym w XVI stuleciu wybudowano nowy pierścień wałów i cztery bastiony.

Łączącą oba „stożki” część chronił mur obronny (częściowo zachowany). Od strony południowej znajdował się natomiast mur oporowy „trzymający” kilkumetrowe, gliniane nasypy wyrównujące powierzchnię dziedzińca. W późnym średniowieczu wzniesiono w północnej części muru obronnego podkowiastą basztę, która mogła pełnić funkcję barbakanu strzegącego wjazdu do zamku. Poniżej zamku znajdowały się trzy podzamcza, z których najbardziej rozległe (157 x 43 m) rozlokowało się w obniżeniu między wschodnim wierzchołkiem grzbietu a kolejnym skalnym wypiętrzeniem. Od północy chronił je mur obronny i dwie baszty. Od strony południowej skuteczną zaporą był bardzo stromy stok, zaś od północnego wschodu i północy fosa oraz wał.

W pozostałościach zamku znaleziono wiele przedmiotów wykonanych m. in. z pozłacanego brązu, brązu i miedzi (okucia księgi, aplikacje, sprzączki, guzy, pierścienie), ołowiu (kule, paciorki, krzyżyk, plomby) i żelaza (gwoździe, skoble, klucze, noże, siekiery, fragmenty ostróg, podkowy, kule działa).

Pisząc o kamenickim zamku koniecznie trzeba wspomnieć o wzruszającej historii, której – według legendy – był on świadkiem. Chodzi o nieszczęśliwą miłość syna właściciela i pięknej wieśniaczki, Helenki. Nie danym im było się połączyć z woli bezwzględного ojca młody panicz musiał poślubić równą mu pochodzeniem córkę sąsiada, a Helence pozostały jedynie łzy i wspomnienia.

HRAD V KAMENICI

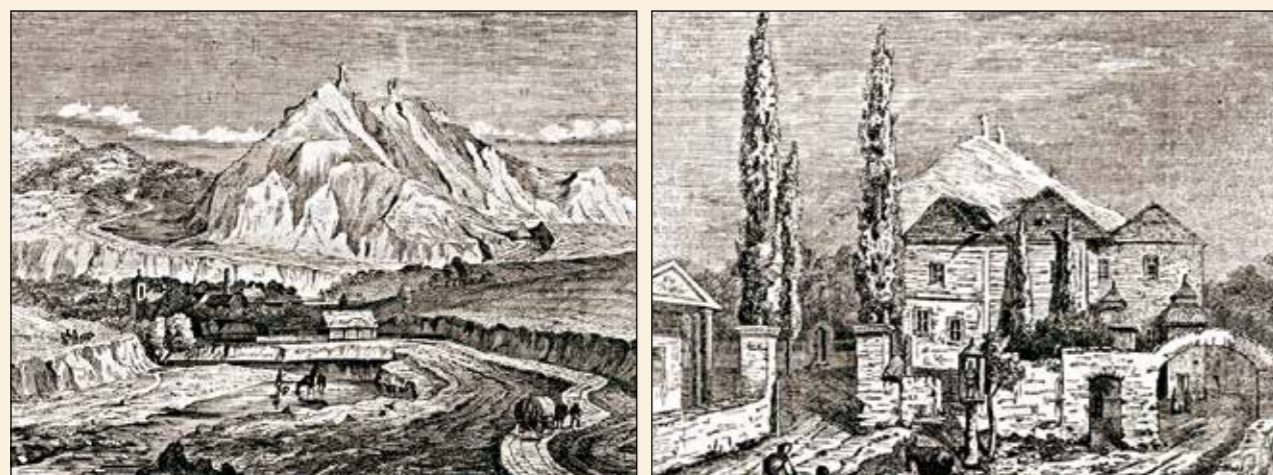
Pozostatki hradieb kamenického hradu vybudovaného z miestneho vápenca nenaznačujú, aký bol veľký, a pritom to bol druhý najväčší hradný komplex na Slovensku. Rozprestieral sa na dvoch susedných skalných bralách prepojených úzkym hrebeňom a na

rozľahlej zníženej. Kamenica, zvaná po maďarsky Tarkö, musela byť v dobe svojej slávy skutočne impozantná.

Hrad sa po prvýkrát spomína v písomných prameňoch z roku 1306 ako *castrum Thorkou*. Názov obce je však starší, v záznamoch z roku 1270 sa spomína ako lovný revír uhorských panovníkov. Pravdepodobne sa tam v tom čase nachádzal nejaký obytný objekt, v ktorom sa zastavoval kráľ, keďže najbližší šarišský zámok sa nachádzal príliš ďaleko.

Štefan V. (1239-1272) daroval kamenický majetok synom saského rytiera Dietricha. V dôsledku viacerých výmen usadlosti medzi jeho dedičmi a potomkami iného saského rytiera Rüdigerera, prevzali v roku 1296 Kamenicu a Červenicu synovia Rikolfa I – Kokoš a Ján. Od nich pochádzajú slávne rody Berzeviczovcov a Tarczayovcov, ktorých osudy sa neraz spietali s poľskými dejinami. Do polovice 16. storočia bola Kamenica v ich vlastníctve, s krátkou prestávkou v rokoch 1532-1540, kedy hrad prevzal Jeremiáš Laský. Traczayovci ho získali naspäť, keď sa Dorota Bánffyová, vdova po Mikulášovi Tarczayovi, vydala za vnuka Laského, Mateja Lobočekého. Anna, posledná z tohto rodu, manželka Juraja Drugetha, pridala k odporcom habsburských panovníkov. Víťazné habsburské vojská dobyli hrad 16. júla 1556 a Annin majetok, spolu so schátraným hradom, získali Dessewffychovci. Noví majitelia objekt nerekonstruovali. Ďalší vlastníci – Tahyovci – zbúrali v roku 1816 obranné hradby, ktoré vtedy ešte stáli, a takto získaný kameň využili na výstavbu liehovaru v neďalekej Lúčke.

Najstaršie hradné objekty sa nachádzajú na vyššom, západnom brale, kde bola postavená okrúhla murovaná veža s výškou 4-5 poschodí a dvojtraktová obytná budova postavená pravdepodobne v gotickom slohu. Objekty boli obkolesené hradbami s pôdorysom v tvare nepravidelného trojuholníka. Po roku 1275 bol hrad rozšírený na východné bralo, kde bola postavená obytná budova spojená s obrannými hradbami. V západnej časti nádvorja bola vysekaná cisterna na vodu, ktorej zapadnuté pozostatky sú viditeľné ešte dnes. V polovici 15. storočia bol na východnej a západnej časti vybudovaný zemný obranný val, na ktorom sa v 16. storočí vybuďoval nový obranný prstenec a tri murované a jeden zemný rondel.

 Pozostaťosti zamku na rycinie z gazety Vasárnapi Ujság, rok 1864 / Kasztel w Kamenicy, w głębi z ruiny zamku na rycinie z gazety Vasárnapi Ujság, rok 1864 / Rekonstrukcia zamku wykonana współcześnie Pozostatky hradu na vyobrazení z novin Vasárnapi Ujság z roku 1864 / Pevnosť v Kamenicy, v pozadí zrúcanina hradu na vyobrazení z novin Vasárnapi Ujság z roku 1864 / Rekonštrukcia hradu vyhotovená v súčasnosti Remnants of the castle in drawing published by newspaper Vasárnapi Ujság in 1864 / "Kasztel" in Kamenica, with the castle ruins in the background. Drawing in newspaper Vasárnapi Ujság from 1864 / Present day reconstruction of the castle

 Widok na zamek z Lučky / Pozostaťosti murów w zachodniej, najstarszej części zamku Pohľad na hrad z Lúčky / Pozostatky zástavby v západnej, najstaršej časti hradu The castle as seen from Lučka / The remains of the building development in the western, oldest part of the castle

Časť, ktorá spája obidva „kužele“, chránili obranné hradby (čiastočne zachované). Na južnej strane sa zase nachádzal podporný múr, ktorý podopieral niekoľkometrové, hlinené násypy, vyrovnávajúce povrch nádvorja. V neskorom stredoveku bola postavená podkovová bašta v severnej časti obranných hradieb, ktorá mohla plniť funkciu barbakánu, ktorý strážil prístup do hradu. Pod hradom sa nachádzali tri podhradia, z ktorých najrozľahlejšie (157 x 43 m) sa rozprestieralo na znížene medzi východným vrcholom hrebeňa a ďalším skalným bralom. Zo severu ho chránili obranné hradby a dve bašty. Na južnej strane bolo zabezpečené veľmi strmým svahom a na severe a severovýchode: priekopou a valom.

V zrúcaninách zámku sa našlo mnoho premetov, zhotovených okrem iného: z pozláteného bronzu, bronzu a medi (knižné kovania, aplikácie, pracky, gombíky, prstene), olova (gule, korálky, krížik, plomby) a železa (klince, petlice, kľúče, nože, sekery, úlomky ostrôh, podkovy, delové gule).

V súvislosti s kamenickým hradom nesmieme zabudnúť na dojímavý príbeh, ktorého bol – podľa legendy – svedkom. Je to príbeh nešťastnej lásky syna hradného pána a krásnej dedinčanky, Helenky. Nebolo im súdené byť spolu. Z vôle nelútošného otca si musel mladý pán vziať za ženu susedovu dcéru, ktorá sa mu vyrovnala pôvodom, a Helenke ostali jedine oči pre plač a spomienky.

🇬🇧 THE CASTLE IN KAMENICA

The remnants of the Kamenica castle walls, built of local limestone, do not reflect its real size, but it was the second largest castle complex in Slovakia. It occupied two neighbouring rocks joined by a narrow crest and a vast depression below. Kamenica – called Tarkö in Hungarian – must have looked really impressive in its heyday.

For the first time, the castle was mentioned in written sources in 1306 as *castrum Thorkou*. The name Kamenica itself is older though, as in 1270 it was mentioned as a hunting area of Hungarian rulers. Most probably, there existed some kind of residence building where the king could stay, as the closest castle in Sáros area was situated too far away.

Stefan V (1270-1272) gave the Kamenica estates to the sons of Saxon knight named Detrich. As a result of multiple exchanges between the heirs of Detrich and the successors of Rudiger (another Saxon knight), in 1296 Kamenica and Červenica passed to Kokoš and Jan – sons of Rikolf I. They gave origin to the famous families of Berzeviczi and Tarczays, whose fates more than once intertwined with the history of Poland. Kamenica remained in the Tarczays' hands till mid-16th century, except for the years 1532-140, when the castle was taken over by Hieronim Łaski. It returned to the Tarczays' hands when Dorota Banffy, the widow of Mikołaj Tarczay, married Łaski's grandson. The last of the family, Anna, wife of Jerzy Drughet, declared herself against the Habsburgs. Victorious Habsburg troops captured the castle on the 16th of July 1556, and Anna's properties, together with the ruined castle, fell into the hands of the Dessewffy family. New owners did not undertake the reconstruction of the castle. In 1816, the next owners, the Tahy family, demolished defensive walls and used the acquired stone to build oil mill in nearby Lučka.

The oldest castle buildings are located on the higher, western rock, where stood a stone round tower 4-5 storey high and a two-bay residential building erected most likely in the Gothic style. These objects were surrounded by defensive walls on a plan of irregular triangle. After 1275 the castle expanded to the eastern rock, where another residential building was erected and incorporated in the line of defensive walls. In the western part of the courtyard a water cistern was cut in the rock – a depression marking that place can be seen till today. In mid 15th century, earthen ramparts were added from the west and east, upon which a new ring of walls with four bastions was built in the 16th century.

The part that joined the two “cones” was protected by defensive walls partially preserved till today. From the south, there was a retaining wall “supporting” several meters thick earthen embankments which levelled the courtyard. A horseshoe-shape tower was added to the northern part of defensive walls in late Middle Ages. It could serve as a barbican protecting the entrance to the castle. Beneath the stronghold there were three baileys. The largest one (157 x 43 m) was situated in a depression between the eastern

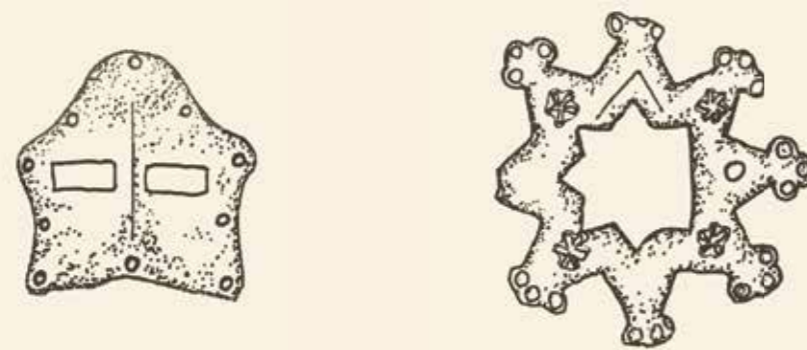
🇸🇰 Pozostałości murów we wschodniej części zamku 🇷🇺 Zvyšky murov vo východnej časti hradu 🇬🇧 The remnants of the walls in the eastern part of the castle

🇸🇰 „Zabawy na kamenickim zamku” – coroczny festyn organizowany na zamku w Kamenicy 🇷🇺 „Hry na Kamenickom hrade” – každoročná slávnosť organizovaná na hrade v Kamenici 🇬🇧 “Entertainment at the Kamenica castle” – yearly festive organized at the Kamenica castle

peak of the crest and another rocky peak. It was protected from the north by a defensive wall with two towers. From the south, very steep slopes provided an effective barrier, while from the north-east and north the fortifications consisted of a moat and a rampart.

The castle's ruins have yielded a number of artefacts, including those made of gilt bronze, bronze and copper (book fittings, appliqués, buckles, bosses, rings), lead (balls, beads, a small cross, seals) and iron (nails, staples, keys, knives, axes, fragments of spurs, horseshoes, cannon balls).

When writing about the Kamenica castle, one must mention a moving story which, according to a legend, it witnessed. It is about unhappy love of the owner's son and a peasant girl, beautiful and kind Helena. Ruthless father got in the way of their happiness and forced the young master to marry one of his equals – the neighbour's daughter. Helena was left with only tears and memories.

🇸🇰 Miedziana aplikacja oraz brązowa zapinka znalezione w ruinach zamku w Kamenicy 🇨🇪 Medená aplikácia a bronzová zápinka, ktoré sa našli v ruinách hradu 🇬🇧 Brass appliqué and bronze brooch discovered in castle ruins

🇸🇰 Ułamki naczyń znalezione w czasie badań archeologicznych / Naparstek 🇨🇪 Čreý nádob nájdené počas archeologického výskumu / Náprstek 🇬🇧 Pottery shards discovered during archaeological investigations / Thimble

🇸🇰 Panorama z kamenického zamku 🇨🇪 Pohľad z kamenického hradu 🇬🇧 The view from the Kamenica Castle

MUSZYNA

RYTRO

PLAVEČ

KAMENICA

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską, z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz z budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu „Tatry” w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczypospolita Polska - Republika Słowacka 2007-2013

Egzemplarz bezpłatny

